

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ในการออกแบบและผลิตสินค้าใช้วิทยุการและเทคโนโลยีขั้นสูงและเป็นการผลิตสินค้าในเชิงอุตสาหกรรมที่มีการผลิตสินค้าครั้งละมากหรือที่เรียกว่า Mass production¹ ทำให้สินค้าที่ผลิตออกมาสู่ท้องตลาดในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนอย่างมาก จนทำให้ผู้บริโภคหรือผู้ใช้สินค้าไม่สามารถตรวจสอบความบกพร่องของสินค้าหรือความไม่ปลอดภัยของสินค้าได้ นอกจากนี้ ระบบการตลาดหรือการกระจายสินค้าให้ถึงมือผู้บริโภคในปัจจุบันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบแลกเปลี่ยนในสมัยโบราณ มาเป็นระบบตลาดที่มีการส่งต่อกันเป็นทอดๆ มีคนกลางเข้ามาเกี่ยวข้องหลายทอด มีการซื้อขายผ่านระบบสารสนเทศหรือระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงกันทั่วโลกทำให้การซื้อขายระหว่างกันบางครั้งไม่ใช่การซื้อขายต่อหน้ากันหรือเป็นเพียงการซื้อขายตามที่ผู้ขายพรรณนา ซึ่งผู้ที่ทำสัญญากับผู้บริโภคส่วนมากจะเป็นผู้ค้ารายย่อยที่ถือเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กไม่ใช่ผู้ผลิตโดยตรง ดังนั้นเมื่อผู้บริโภคนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ไปบริโภคแล้วเกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคเองหรือของบุคคลที่อยู่ข้างเคียงแล้ว จึงมีความลำบากในการที่จะพิสูจน์ให้ได้ว่าสินค้านั้นมีความบกพร่องหรือเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งกฎหมายของประเทศไทยที่มีอยู่ก่อนพระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จะมีผลบังคับไม่ว่าจะเป็นกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น ที่มีอยู่นั้นยังมีช่องว่างหลายประการที่ทำให้ผู้บริโภคสินค้าไม่ได้รับความเป็นธรรมและไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเสียหายจากผู้ผลิตได้ ด้วยเหตุนี้ ประเทศที่มีการพัฒนาทางอุตสาหกรรม เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มสหภาพยุโรป หรือประเทศญี่ปุ่น จึงล้วนแต่มีกฎหมายความรับผิดชอบผลิตภัณฑ์ (Product liability Law) เพื่อคุ้มครองและเยียวยาผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนผู้ใช้สินค้านั้น

¹ ศุภฤกษ์ ชลวีระวงศ์ ความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย: ศึกษากรณีของผู้ให้พรนไซส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้า วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2550 หน้า 1

สำหรับประเทศไทย เริ่มมีแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 จนกระทั่งได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยเหตุผลที่รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ว่า สินค้าในปัจจุบันไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้า มีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นเป็นลำดับการที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้าไม่ปลอดภัยทำได้ยาก เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้ แต่การฟ้องคดีในปัจจุบันเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำความผิดของผู้ผลิตหรือนำเข้าตกเป็นหน้าที่ของผู้ได้รับความเสียหาย ตามหลักกฎหมายทั่วไปเพราะยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าโดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในความเสียหายของผู้ผลิตหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้โดยตรง จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้แล้วจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตรากฎหมายฉบับนี้²

ด้วยผลลัพท์ที่ได้จากการบังคับใช้พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จึงทำให้ผู้ประกอบการทุกคนที่อยู่ในสายการจำหน่ายต้องร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ใช้หรือผู้บริโภค ตามหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict liability doctrine) ซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 5 บัญญัติว่า “ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบรับผิดต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและสินค้านั้นได้มีการขายให้ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทของผู้ประกอบการหรือไม่” ส่วนผู้บริโภคเองได้รับผลดีของกฎหมายดังกล่าวที่ทำให้ภาระในการพิสูจน์ของผู้บริโภคลดลง เพราะกฎหมายได้ย้ายภาระในการพิสูจน์ของผู้บริโภคเป็นของผู้ประกอบการเพื่อพิสูจน์ให้ตนเองพ้นจากความรับผิด โดยจะพิสูจน์ได้เพียงที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 7 บัญญัติว่า “ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หากพิสูจน์ได้ว่า

² สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 คืบค้นวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2554 จาก เว็บไซต์

- (1) สินค้านั้นไม่ได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- (2) ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ
- (3) ความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตาม

วิธีใช้ วิธีการเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตามสมควรแล้ว”

องค์ประกอบที่สำคัญของความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย อันจะทำให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภคและผู้บริโภคได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้า คือ สินค้านั้นต้องเป็น “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ซึ่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ได้ให้คำนิยามของคำว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่า “สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเพราะสาเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบหรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้” เมื่อพิจารณาคำนิยามของคำว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” แล้ว เห็นว่ายังมีความเคลือบคลุมหรือไม่ชัดเจน เพราะไม่มีการกำหนดขอบเขตหรือหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้อย่างชัดเจน โดยหลักการพิจารณา “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” อยู่ในคำนิยามของมาตรา 4 ตอนท้าย เพียงคำว่า “ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้” จากข้อความคำนิยามดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ความเป็น “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ขึ้นอยู่กับการใช้ความคาดหมายเกี่ยวกับสินค้าว่าจะมีความปลอดภัยหรือไม่ ซึ่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติอย่างชัดเจนในความหมายของคำว่า “อันพึงคาดหมาย” ที่จะถือเป็นการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยว่าจะใช้หลักการพิจารณาใด ตลอดจนผู้มีสิทธิที่จะคาดหมายจะเป็นบุคคลใด ซึ่งหากไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนอาจทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมหรือความเสมอภาคระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคได้

ผู้ศึกษาจึงทำการศึกษาความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย โดยมุ่งศึกษาในประเด็นของการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยจะศึกษาถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและจะทำการเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์พิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมัน และประเทศ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในหลักการพิจารณา “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” นำผลที่ได้ศึกษามาปรับใช้กับประเทศไทยต่อไป

ในการศึกษาทบทวนวรรณกรรม ที่ทำให้เกิดความคิดในการศึกษาหลักเกณฑ์การพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผู้ศึกษาได้อ่านจากผลงานทางวิชาการของ

อาจารย์มานิตย์ จุมปา จากหนังสืออธิบายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ทำให้หลักเกณฑ์ในการวัดความไม่ปลอดภัยของสินค้าของไทยใช้หลักอันพึงคาดหมายได้ ซึ่งหมายถึงหลักความคาดหมายของผู้บริโภคทั่วไป (Consumer expectations test)³ ตามหลักกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

รองศาสตราจารย์สุชม สุนิตย์ ในหนังสือคำอธิบายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ โดยท่านได้ให้ข้อสังเกตว่าเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาให้ความสำคัญของกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ของตัวผลิตภัณฑ์มากกว่าพฤติกรรมของผู้ผลิต โดยเน้นประเด็นหลักที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ 2 ประการ ได้แก่

- 1) ความมุ่งหมายตามธรรมดาและความสมเหตุสมผลที่ผู้ใช้หรือผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีผลิตภัณฑ์นั้น และ
- 2) การชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ที่ได้เกี่ยวกับความเสี่ยงในความเสียหายที่ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะมีต่อผู้บริโภค⁴

รองศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ จันทโรภากร จากหนังสือกฎหมายความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย ที่ให้คำอธิบายในการพิจารณาว่าสินค้านั้นขาดความปลอดภัยหรือไม่ก็ขาดความชัดเจนในการกำหนดนโยบายและหลักเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ เช่นในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้น หลักในการพิจารณาว่าสินค้าปลอดภัยหรือไม่ จึงนำหลัก “Consumer expectation test” และหลัก “Risk – utility test” มาใช้⁵

ศาสตราจารย์ David G. Owen จากหนังสือ Products Liability Law (Hornbook series)⁶ ซึ่งรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายความรับผิดต่อผลิตภัณฑ์ของประเทศอเมริกาไว้ในหนังสือ

³ มานิตย์ จุมปา คำอธิบายกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร 2554 หน้า 166

⁴ สุชม สุนิตย์ คำอธิบายกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน 2549 หน้า 16-17

⁵ อนันต์ จันทโรภากร กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย กรุงเทพมหานคร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2547 หน้า 132

⁶ David G. Owen (2008). Products liability law second edition. United States of America, Thomson/West.

ดังกล่าว โดยมีการศึกษาถึงหลักการพิจารณาถึงความไม่ปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี ของหลักความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

2.2 เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ของความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย

2.3 เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของสินค้าของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่น

2.4 เพื่อเปรียบเทียบหลักการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทยและของประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่น

2.5 เพื่อนำหลักที่ศึกษาได้มาปรับใช้กับการพิจารณา “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ในมาตรา 4 ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ของประเทศไทยต่อไป

3. ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือความเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย โดยมุ่งหมายที่จะเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามกฎหมายความรับผิดชอบต่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น

ในการศึกษาผู้เขียนได้จัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขึ้น โดยจะจัดขอบเขตการศึกษาแยกพิจารณาได้ ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 จะศึกษาถึงวิวัฒนาการ แนวคิดและทฤษฎี ของกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ตลอดจนหลักเกณฑ์พื้นฐานของกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหาย

ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ของต่างประเทศ คือ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่นและของประเทศไทยเราเอง

บทที่ 3 จะศึกษาเปรียบเทียบ หลักเกณฑ์การพิจารณา “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ตามกฎหมาย ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของต่างประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย

บทที่ 4 จะทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบความเป็นมา แนวคิด ของกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตลอดจนถึงการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการพิจารณา “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ตามกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทยกับกับหลักกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การทำวิจัยนี้ จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) เช่น ตำรากฎหมาย คำพิพากษาของศาล บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ และเอกสารออนไลน์ จากห้องสมุดต่างๆ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั้งในประเทศและต่างประเทศ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 มีความรู้ถึงความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี ของหลักความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

5.2 มีความรู้ถึงความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ของความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย

5.3 มีความรู้ในหลักเกณฑ์ของการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของสินค้าของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่น

5.4 สามารถเปรียบเทียบหลักการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย และของประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น

5.5 นำหลักที่ศึกษาได้มาปรับใช้ในทางปฏิบัติกับการพิจารณา “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ของประเทศไทยต่อไป

